

جمهوری اسلامی ایران

برنامه کنترل شپش در مدارس

دکتر کامبیز نعمتی

مسئول واحد سلامت نوجوانان، جوانان و مدارس

دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی

مقدمه

شپش حشره ای است کوچک، بدون بال و خونخوار که انگل خارجی بدن انسان بشمار می آید. که قدمت آن به دوران قبل از تاریخ برمی گردد.

هم اکنون شپش گسترش جهانی دارد بطوریکه در سال ۱۹۹۰ در ایالات متحده امریکا هر سال ۶ میلیون مورد ابتلا به این بیماری گزارش شده است .

انواع شپش

1. شپش سر

2. شپش تن

3. شپش عانه

شپش ۶ پای مفصل دار دارد که هر پا به یک زائده چنگ مانند ختم می شود .

این بیماری در کودکان و در جنس زن شایعتر از
بزرگسالان و جنس مذکر است .

شپش با گزش پوست، تلقیح بزاق و خوردن خون باعث
تحریک پوست و ایجاد برآمدگی قرمز رنگ دارای
خارش و سوزش در محل گزش می شود.

مشخصات بیولوژیکی شپش

شپش حشره ای است کوچک، بدون بال و خونخوار که انگل خارجی بدن انسان بشمار می آید.

تخم شپش رشک نام دارد و بیضی شکل و سفید رنگ و به اندازه ته سنجاق می باشد و به مو (شپش سرو عانه) و درز لباس ها (شپش تن) می چسبد.

شپش ها دارای دگردیسی ناقص می باشند و بنابراین در زندگی آنها ۳ مرحله **تخم**، **نمف** و **بالغ** دیده می شود.

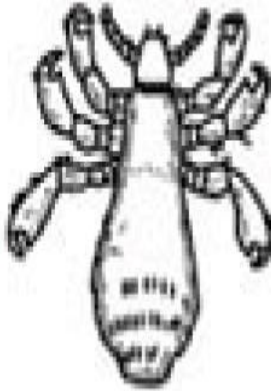
تخم

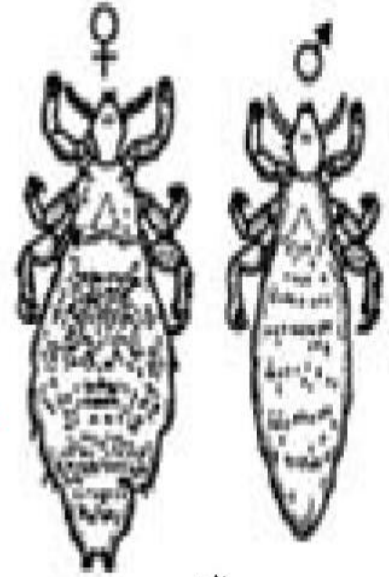
مرحلة اول

مرحلة دوم

مرحلة سوم

بالغ

چرخه زندگی شپش

آلودگی به شپش در مراکز تجمعی مانند مدرسه‌ها، پادگان‌ها و خوابگاه‌ها شایع بوده و آگاهی از علائم و نشانه‌های آن در مهار و حذف آلودگی‌های انسانی بسیار مؤثر است. شپش از خون انسان تغذیه می‌کند و بزاق آن که حاوی مواد ضدانعقادی است از لخته‌شدن خون جلوگیری می‌کند و خارش شدیدی را موجب می‌شود. شپش قادر به پریدن و جهیدن نیست و حرکت لغزشی دارد. طول عمر متوسط شپش ماده ۳۰ روز و رنگ آن در طیف خاکستری تا قرمز متغیر است.

تخم شپش بوسیله شپش ماده بالغ بطور محکم به پایه
مو

(در مورد شپش سر و عانه) و یا تار و پود لباس (در
مورد شپش تن) چسبیده و بصورت برآمدگی
کوچک

کروی و یا بیضی شکل به نام رشک تظاهر می نماید.

شپش سر

شپش سر در دختران بیش از پسران و در کودکان شایعتر از بالغین است.

راه انتقال ۲ نوع است:

1. تماس مستقیم: فرد سالم با فرد آلوده
2. تماس غیر مستقیم: استفاده مشترک از وسایل شخصی آلوده مانند لباسها، پتوها، ملحفه، شانه، کلاه، روسری و برس

شپش تن

شپش تن اکثراً در درز لباسها تخم خود را می گذارد و محل زندگی آن نیز عمدتاً در درز و چین لباسهاست. این انگل لباس را فقط برای مکیدن خون میزبانش ترک میکند به نحوی که گاهی آن را شپش لباس می نامند.

شپش تن انگلی فعال است که ناقل بیماریهایی همچون تب خندق، تیفوس و تب راجعه می باشد.

شپش عانه

علامت مهم آن خارش شدید نواحی مبتلا و نیز لکه های آبی و دانه های قرمز رنگ در محل خارش است.
علائم پوستی شپش عانه خفیف تر از نوع سر و بدن می باشد.

تشخیص افتراقی

گاهی ممکن است پوسته‌های سفید و ریز شوره‌مانند با تخم شپش اشتباه شوند. باید توجه داشت که تخم‌های شپش چون به قسمت ساقه مو می‌چسبند، به سختی کنده می‌شوند؛ در حالی که شوره سر یا سایر پوسته‌ها به راحتی با برس از مو جدا می‌شوند.

غربالگری

به طور معمول، غربالگری جمعی در تشخیص آلودگی به شپش انسان توصیه نمی شود؛ زیرا این روش باعث بروز ترس و وحشت بین دانش آموزان می شود. آموزگاران باید با یافتن دانش آموز آلوده، وی را به اولین مرکز بهداشتی درمانی ارجاع دهند.

نکات مهم در معاینه موی سر:

● در معاینه سر کودکان و نوجوانان از نظر آلودگی به شپش، باید از نشانه‌هایی مانند خارش آگاه بود.

● موی سر زیر نور کافی مشاهده شود.

● پشت گوش‌ها، گردن و فرق سر باید از نظر وجود

تخم شپش بررسی شود.

● وجود شوره مو در سر با رشک اشتباه نشود.

عوارض ابتلا به شپش

1. خارش شدید پوست بعلت تلقیح ماده بزاقی و مواد دفعی
2. پوسته پوسته شدن و ضخیم شدن پوست در اثر خاراندن مفرط
3. بروز عفونتهای ثانویه باکتریال مثل زرد زخم
4. احساس خستگی، پریشانی، بیخوابی و کلافه شدن فرد مبتلا در اثر خارش شدید پوست

بیماریابی

- بررسی پشت گوش و پس سر به هنگام بیماریابی
- بررسی وجود غدد لنفاوی متورم و دردناک در نواحی پس سر و پشت گوش و وجود زرد زخم در شپش سر
- بررسی درز لباسها در بیماریابی شپش تن مهمتر از بررسی تن می باشد.
- به منظور درمان بیمار و رفع آلودگی از خانواده توصیه می شود بیمار و سایر افراد خانواده وی بطور همزمان درمان شوند.

توصیه های بهداشتی و اصول پیشگیری

1. شستشوی لباس و ملحفه در آب جوش به مدت ۳۰ دقیقه
2. استحمام مرتب، شانه کردن روزانه موهای سر با شانه های داندانه ریز
3. عدم استفاده از لوازم شخصی دیگران مانند کلاه، روسری، شانه، برس و پرهیز از تماس با اشیاء و لباسهای آلوده

درمان

1. اساس درمان در کلیه انواع شپش عبارت است از رعایت اصول بهداشت فردی ، حمام کردن و تعویض منظم و صحیح البسه
2. پرمترین داروی انتخابی درمان شپش سر می باشد که بصورت شامپو، محلول سرشوی، پودر، لوسیون، کرم موجود می باشد
3. عدم استفاده از شامپوی گاما بنزن هگزاکلراید (لیندین) برای درمان پدیکلوزیس

نکات مهم در پاکسازی محیط آلوده:

۱. جوشاندن ۱۰ تا ۲۰ دقیقه‌ای لباس‌های پوشیده‌شده، حوله، ملحفه و ... در آب؛
۲. پاک کردن فرش‌ها، موکت‌ها و روکش ماشین با جارو برقی؛
۳. تمیز کردن عروسک یا اسباب‌بازی‌ها، به‌ویژه آن‌هایی که کودک هنگام خواب در بغل خود می‌خواباند؛
۴. قراردادن اجسام غیرقابل شستشو به مدت دو هفته در کیسه پلاستیکی با در بسته؛
۵. شستن شانه سر، برس، گل سر و سایر اشیا با آب داغ.

یادآوری:

استفاده از حشره‌کش‌ها
به هیچ وجه پیشنهاد نمی‌شود.

نحوه مصرف شامپو پرمترین

● شستشوی موها با یک شامپوی غیر دارویی؛

● آبکشی و خشک کردن موها؛

● آغشته کردن تمام مو و پوست سر با مقدار کافی از شامپو

پرمترین؛

● باقی ماندن ۱۰ دقیقه در همان حالت؛

● شستشو و آبکشی کامل موها و پوست سر.

۱- لازم است معلمان گرامی در زمان برگزاری اردوهای دانش آموزی ، همراه داشتن لوازم شخصی از جمله ملحفه ، حوله و وسایل شنا و ... را به دانش آموزان توصیه نمایند .

۲- توصیه می گردد به منظور رعایت بهداشت فردی و جلوگیری از انتقال بیماری های واگیر از قبیل (شپش و ...) در مدرسه، کمدهای کوچک جهت قرار دادن لباس های زمستانی از قبیل پالتو، ژاکت ، ... و لباس های ورزشی در حین ورزش تعبیه گردد.

۳- به منظور جلوگیری از انتقال شپش در بین دانش آموزان در هنگام شنا، معلمین آموزش‌های لازم را در خصوص استفاده از وسایل شخصی از قبیل (حوله، کلاه و ...) به آنان ارائه نمایند.

۴- توصیه می‌گردد به منظور تشخیص به موقع شپش یا رشک توسط آموزگار مربوطه، دانش آموزان مقنعه‌های خود را بدون اطلاع قبلی در کلاس بردارند.
(حداقل ماهی ۲ بار)

- ۵- پیشنهاد می گردد لباس های زمستانی دانش آموزان از قبیل (پالتو ، ژاکت و ...) توسط کاورهای نایلونی و محکم در رختکن های مدارس و با نصب برچسب (Lable) پوشانده شود جهت شناسایی آنان ، قرار داده شوند.
- ۶- آموزش های لازم به دانش آموزان در خصوص استفاده از مقنعه و چادر نماز شخصی در هنگام خواندن نماز در مدرسه توسط معلمین داده شود .
- ۷- لازم است معلمین گرامی در حین بررسی تکالیف درسی یا در مواقع ای که در کنار دانش آموزان هستند دقت لازم را به این بیماری داشته باشند .

- ۸- معلمان باید دانش آموزان را به ویژه بعد از تعطیلات طولانی بررسی لازم را به عمل آورند به خصوص دانش آموزانی که دائم خارش سر دارند را چک نمایند.
- ۹- آموزگاران باید در اوقات آموزشی مناسب ضمن رعایت حریم های شخصی و روانی دانش آموزان به آموزش دانش آموزان مبتلا پردازند.

با تشکر از توجه شما